

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Ετήσια ημερίδα για την επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών

**«10 χρόνια εφαρμογής του προγράμματος Υποστήριξη Επαγγελματικής
Μάθησης: πορεία και εξέλιξη»**

Λάρνακα, 23 Μαΐου 2024

Τίτλος εισήγησης: Η πορεία και η εξέλιξη του προγράμματος «Υποστήριξη
Επαγγελματικής Μάθησης»

Εισηγήτρια: Σοφία Αυγητίδου,

Καθηγήτρια Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αξιότιμη κυρία Υπουργέ Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας,

Αξιότιμε Γενικό Επιθεωρητή Δημοτικής Εκπαίδευσης,

Αξιότιμη κυρία Διευθύντρια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου,

Αξιότιμη Προϊσταμένη του Τομέα Επιμόρφωσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου,

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

έχω τη χαρά και την τιμή να είμαι σήμερα μαζί σας στην ημερίδα για τα 10 χρόνια εφαρμογής του προγράμματος «Υποστήριξη Επαγγελματικής Μάθησης» (ΥΕΜ), μία μέρα πραγματικής γιορτής μιας η βιωσιμότητα μιας καινοτομίας δεν είναι καθόλου αυτονόητη. Γι' αυτό ερχόμαστε να συζητήσουμε σήμερα την αφετηρία, την πορεία και την εξέλιξή της.

Θέλω καταρχήν να ευχαριστήσω το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την ευκαιρία που μου έδωσε να συμμετέχω στην πραγμάτωση της πρωτοβουλίας του να αναδιαμορφωθεί η επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών και κυρίως να υποστηριχθούν οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία με έναν διαφορετικό τρόπο μέσω της ΥΕΜ.

Να ευχαριστήσω την τότε Διευθύντρια του Π.Ι. Αθηνά Μιχαηλίδου και την προϊσταμένη του Τομέα Επιμόρφωσης Παυλίνα Χατζηθεοδούλου – Λοϊζίδου καθώς και τον στενό πυρήνα της YEM, τις αγαπητές συναδέλφους Μαρία Ηρακλέους, Έφη Παπαριστοδήμου, Μαρία Πιτζιολή και Χριστίνα Σταύρου για τη στενή συνεργασία που είχαμε όλα αυτά τα χρόνια, τις πολλές ώρες διαλόγου και αναστοχασμού που μοιραστήκαμε και τη διατήρηση της επικοινωνίας μας όλα αυτά τα χρόνια. Να ευχαριστήσω επίσης όλες και όλους τους λειτουργούς του ΠΙ που γνώρισα και έμαθα πολλά από αυτούς και από αυτές.

Όσα θα μοιραστώ μαζί σας σήμερα αποτελούν αποτέλεσμα όλης αυτής της συνεργασίας και του συλλογικού αναστοχασμού που παρουσιάστηκε ήδη σε συνέδρια και ημερίδες τα προηγούμενα χρόνια. Το υποκείμενο της παρουσίασης είναι λοιπόν συλλογικό παρόλο που φέρει το όνομά μου.

Στόχος της παρουσίασης είναι, από τη μια, να τιμήσει τον επετειακό χαρακτήρα της εκδήλωσης αλλά και να εντοπίσει αναστοχαστικά τι ήταν αυτό που συνέβαλλε στην εισαγωγή, στην πορεία και στην εξέλιξη του προγράμματος της YEM.

Η δομή της παρουσίασης είναι η εξής: θα αναφερθώ αρχικά στο εκπαιδευτικό πλαίσιο και στη συνέχεια στη διαδικασία εισαγωγής της YEM από το Π.Ι., στην πορεία της YEM και σε ορισμένες από τις προκλήσεις υλοποίησής της. Θα αναφερθώ επίσης στη συμβολή της YEM στην εκπαιδευτική αλλαγή και στην εκπαιδευτική πολιτική και τέλος θα συνοψίσω ορισμένα σημεία που μάθαμε μέσα από τη δεκάχρονη πορεία της.

Το πλαίσιο της εισαγωγής της YEM από το Π.Ι.

Η πρωτοβουλία εισαγωγής του προγράμματος της YEM προέκυψε μετά από τον αναστοχασμό των στελεχών και λειτουργών του Π.Ι. για τα αποτελέσματα των επιμορφωτικών του δράσεων αλλά και με βάση τις διερευνήσεις των απόψεων των διευθυντών και διευθυντριών σχολείων και των εκπαιδευτικών για τις επιμορφωτικές δράσεις του Π.Ι. Τα κύρια ζητήματα που αναδείχτηκαν μέσα από τη διερεύνηση και τον αναστοχασμό ήταν η αποσπασματικότητα και η σύντομη διάρκεια των συνεργασιών με τα σχολεία και κατά συνέπεια η αδυναμία εμβάθυνσης κατά την υποστήριξη των εκπαιδευτικών στη διερεύνηση, στον αναστοχασμό και στην εκπαιδευτική πράξη. Προτεινόνταν δηλαδή μέχρι τότε στις και στους εκπαιδευτικούς δράσεις και τεχνικές για την πραγματοποίησή τους, χωρίς όμως απαραίτητα να

συνειδητοποιούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί τη σκοπιμότητά τους. Ή γινόταν θεωρητικά ή βιωματικά σεμινάρια αλλά δεν υπήρχε συνέχεια στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην αξιοποίηση της νέας γνώσης στην πράξη. Σε αυτό το πλαίσιο και λόγω της συντομίας των συνεργασιών με τα σχολεία ή της μορφής των επιμορφωτικών δράσεων, οι λειτουργοί του Π.Ι. αναλάμβαναν κυρίως ένα ρόλο μεταδότη της γνώσης και της πρακτικής εμπειρίας στα σχολεία.

Μετά από αυτές τις διαπιστώσεις, ο σχεδιασμός του Π.Ι. περιέλαβε την προσέγγιση της έρευνας-δράσης ως μιας μεθοδολογίας υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου, ενίσχυσης των συμμετοχικών και συλλογικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων, ενίσχυσης της διερεύνησης και του αναστοχασμού ως προϋποθέσεων για την ενημερωμένη και λήψη αποφάσεων στο σχολείο και τη συνεχή βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Οι λόγοι εισαγωγής της καινοτομίας του προγράμματος YEM σχετίζονται λοιπόν άμεσα με την εκπλήρωση του ρόλου του Π.Ι. ως υποστηρικτικού θεσμού στο καθημερινό εκπαιδευτικό έργο με κριτήρια από τη μια την αποτελεσματικότερη και ουσιαστικότερη υποστήριξη των εκπαιδευτικών και των σχολείων και από την άλλη την ενίσχυση των διερευνητικών και αναστοχαστικών διαδικασιών στο επίπεδο της σχολικής μονάδας. Ο κοινός στόχος ήταν η κριτική επίγνωση των εκπαιδευτικών πρακτικών, η τροποποίηση ή η αλλαγή τους προς όφελος των παιδιών, με βάση την τεκμηρίωση, τον αναστοχασμό και τη συλλογική δράση.

Το ίδιο χρονικό διάστημα αυτό που ίσχυε στο θεσμικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, ήταν η επιλογή προτεραιοτήτων - στόχων από το υπουργείο Παιδείας κοινών για όλα τα σχολεία. Κατά το διάστημα 2014-2015 που ξεκίνησε το πρόγραμμα YEM, ο υπό έμφαση στόχος ήταν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Θυμίζω ότι παράλληλα είχαν εισαχθεί οι δείκτες επιτυχίας και επάρκειας.

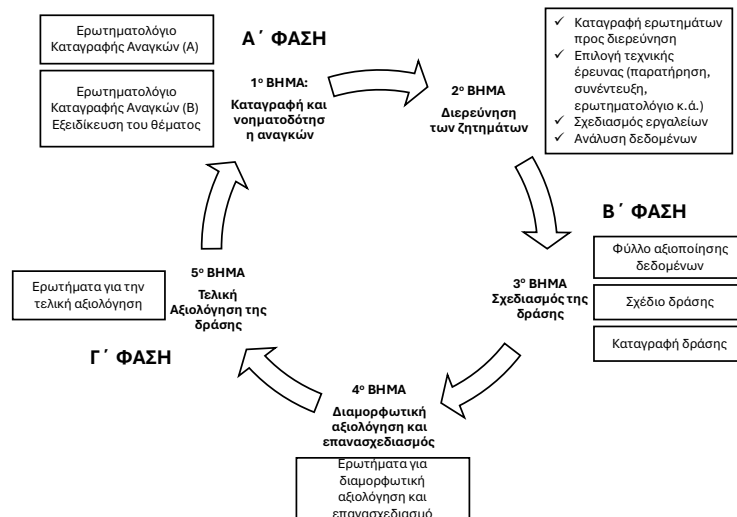
Έχοντας υπόψη την ύπαρξη ενός συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται από την ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και εισάγονται σε όλα τα σχολεία της χώρας, αναρωτιέται κανείς αν υπήρχαν κατά την έναρξη του προγράμματος YEM αντιφάσεις ανάμεσα στα ανοικτά πλαίσια διερεύνησης, αναστοχασμού και λήψης αποφάσεων που η έρευνα-δράση υποστήριζε για τα σχολεία και στην επιβεβλημένη έμφαση στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα που ήταν κοινός στόχος για όλα τα σχολεία. Επίσης ο διττός ρόλος των επιθεωρητών και

επιθεωρητριών ως συμβούλων και ως αξιολογητών των εκπαιδευτικών αλλά και η διαφοροποίηση του προτεινόμενου τρόπου υποστήριξης της επαγγελματικής μάθησης των εκπαιδευτικών από τον συνήθη τρόπο οργάνωσης επιμορφωτικών ημερίδων και σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς από τους επιθεωρητές αποτέλεσε μία πρόκληση στην αφετηρία του προγράμματος.

Η ανοικτότητα του Π.Ι. σε εναλλακτικές υποστηρικτικές διαδικασίες αλλά και η αποφασιστικότητά του να δοκιμάσει ένα νέον τρόπο στην πράξη, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες που είχε διαπιστώσει και στην πρόθεσή του να ωφελήσει την εκπαιδευτική κοινότητα, υπερκέρασαν αυτά τα ερωτήματα και τις προκλήσεις.

Η διαδικασία εισαγωγής του προγράμματος YEM

Η διαδικασία εισαγωγής της YEM ξεκίνησε από την προετοιμασία του ίδιου του υποστηρικτικού θεσμού, του Π.Ι., μέσα από την επιμόρφωση των λειτουργών του και της εκπαίδευσής τους σε ρόλο διευκολυντή (facilitator) των εκπαιδευτικών και των σχολείων. Η μετάβαση των λειτουργών από ένα ρόλο παρόχου γνώσεων, στρατηγικών και εργαλείων στους εκπαιδευτικούς σε ένα ρόλο υποστηρικτή τους οργανώθηκε στο πλαίσιο της επιμόρφωσής τους μέσα από εισηγήσεις και εργαστήρια. Δημιουργήθηκαν επίσης αναστοχαστικά ημερολόγια για την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του προγράμματος YEM με στόχο τη διερεύνηση του νέου τρόπου υποστήριξης των σχολείων και τον αναστοχασμό από την ομάδα των στελεχών και λειτουργών του Π.Ι. Επίσης, προετοιμάστηκαν βοηθητικά έντυπα και ερευνητικά εργαλεία τόσο για την καταγραφή των αναγκών των σχολείων όσο και για τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που θα βοηθούσαν στην κατανόηση των ζητημάτων, στο σχεδιασμό δράσεων καθώς και στη διαμορφωτική και τελική αξιολόγησή τους (βλέπε σχήμα).

Αυγητίδου, Σ. (2015). *Επαγγελματική μάθηση μέσω της έρευνας-δράσης: Οδηγός υποστήριξης των εκπαιδευτικών και των σχολείων στο καθημερινό εκπαιδευτικό έργο*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.

7

Ο σχεδιασμός ερευνητικών και αναστοχαστικών εργαλείων θεωρήθηκε απαραίτητος λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως ερευνητών και αναστοχαζόμενων επαγγελματιών δεν ήταν δεδομένος. Επίσης, προτάθηκε ένα σχέδιο και ένα χρονοδιάγραμμα δράσεων στο πλαίσιο μιας σχολικής χρονιάς για πρακτικούς λόγους, γνωρίζοντας ότι τα ζητήματα που απασχολούν ένα σχολείο δεν λύνονται απαραίτητα σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η εισαγωγή της καινοτομίας επιλέχτηκε να γίνει με σταδιακά βήματα, γι' αυτό και την πρώτη χρονιά το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε με έναν μικρό αριθμό σχολείων σε πιλοτική και εθελοντική βάση, μετά την ενημέρωση των διευθυντών και των διευθυντριών των σχολείων. Η υποστήριξη των σχολείων στην υλοποίηση της καινοτομίας έγινε με ολόχρονη συνεργασία του κάθε σχολείου με έναν από τους λειτουργούς του Π.Ι. που είχαν επιμορφωθεί στο ρόλο του διευκολυντή. Παράλληλα υπήρχαν συχνές συναντήσεις της ολομέλειας των λειτουργών για την ανταλλαγή εμπειριών και τη συνεχή διαμόρφωση της υποστήριξης των σχολείων μέσα από την ανάλυση των ημερολογιακών καταγραφών και του αναστοχασμού τους.

Η πορεία του προγράμματος YEM

Η πορεία του προγράμματος μπορεί να συνοψιστεί στα δύο χρόνια προετοιμασίας και σχεδιασμού της καινοτομίας (2012-2014) για την εισαγωγή της εκπαιδευτικής έρευνας-δράσης στα σχολεία ως διαδικασίας υποστήριξης της επαγγελματικής μάθησης των

εκπαιδευτικών. Τη χρονιά 2014-2015 υλοποιήθηκε ο σχεδιασμός με έναν μικρό αριθμό σχολείων. Η αποτίμηση της υλοποίησης έγινε με τη συμμετοχή των στελεχών και λειτουργών του Π.Ι. αλλά και εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην YEM μέσα από έρευνες καταγραφής του βαθμού ικανοποίησής τους αλλά και των προτάσεών τους. Το 2015 θεσμοθετήθηκε επίσημα η πολιτική για την επαγγελματική μάθηση με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (8/2015). Η πολιτική αυτή υλοποιήθηκε πιλοτικά με έναν μικρό αριθμό σχολείων τη χρονιά 2015-2016, ενώ αποτιμήθηκε από την επιτροπή παρακολούθησης της πιλοτικής φάσης. Στην πιλοτική αυτή εφαρμογή εφαρμόστηκε το ηλεκτρονικό πορτφόλιο των εκπαιδευτικών. Παράλληλα ορισμένα σχολεία συνέχισαν να εργάζονται με τη μεθοδολογία της έρευνας-δράσης, όπως αυτή υλοποιήθηκε και την πρώτη χρονιά.

Την χρονιά 2016-2017, συνεχίστηκε η πιλοτική εφαρμογή της πολιτικής για την επαγγελματική μάθηση, καταργήθηκε το ηλεκτρονικό πορτφόλιο ως ένα απαιτητικό και μάλλον γραφειοκρατικό εργαλείο και δημιουργήθηκε η ηλεκτρονική πύλη επαγγελματικής μάθησης. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς, προτάθηκε η έρευνα-δράση ως προσέγγιση υποστήριξης του εκπαιδευτικού έργου στα σχολεία, ενώ παράλληλα το πρόγραμμα YEM αξιολογήθηκε από επιτροπή εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής ένωσης.

Με νέα απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (7/2017) εισάχθηκε η διευρυμένη εφαρμογή της πολιτικής YEM μέσα από το τρίπτυχο «Διάγνωση αναγκών - σχεδιασμός και δράση - απολογισμός». Παράλληλα εμπλουτίστηκαν οι διερευνητικές και αναστοχαστικές διαδικασίες (π.χ. quality teaching rounds, lesson study, ετερο-παρατηρήσεις, συνεντεύξεις ή ερωτηματολόγια με παιδιά) στα σχολεία μετά από τη διαπίστωση της έκθεσης εμπειρογνομόνων ότι η έρευνα-δράση ως μοναδική επιλογή των σχολείων μπορεί να μην ανταποκρινόταν στην ετοιμότητα όλων των σχολείων να εμπλακούν σε αυτήν. Οπότε δόθηκε η δυνατότητα στα σχολεία να επιλέξουν ανάλογα με το εκπαιδευτικό πλαίσιο τις διερευνητικές διαδικασίες που προτιμούσαν. Μέχρι σήμερα, ένας αριθμός σχολείων συνεργάζεται με το πρόγραμμα YEM λαμβάνοντας ολόχρονη υποστήριξη από λειτουργούς του Π.Ι., ενώ όλα τα σχολεία βασίζονται στο σχέδιο επαγγελματικής μάθησης στην καταγραφή αναγκών που διεξάγουν.

Οι προκλήσεις

Θα αναφέρω επιγραμματικά ορισμένες από τις προκλήσεις που το πρόγραμμα YEM αντιμετώπισε στην πορεία του και ορισμένες που συνεχίζει να αντιμετωπίζει έως σήμερα.

Καταρχήν ότι οι ανάγκες των σχολείων σε σχέση με τον αριθμό των λειτουργών του Π.Ι. που υποστηρίζουν τα σχολεία είναι δυσανάλογος. Οι απαιτήσεις της συστηματικής υποστήριξης των σχολείων με επιτόπιες επισκέψεις και χρόνο για συνεργασίες είναι μεγάλες.

Η μετάβαση των λειτουργών του Π.Ι. από έναν ρόλο παρόχου σε έναν ρόλο διευκολυντή που υποστηρίζει τις δράσεις των σχολείων απαιτούσε και απαιτεί χρόνο για αναστοχαστικές συναντήσεις και διάλογο.

Οι συχνές απαιτήσεις των σχολείων για άμεσες λύσεις, δε συμβάδιζαν πάντα με τη φιλοσοφία του προγράμματος YEM που υποστήριζε την ανάγκη διερεύνησης των ζητημάτων και κριτικής επίγνωσής τους ως προϋποθέσεων για την εύρεση λύσεων που ανταποκρίνονται στο τι και γιατί συμβαίνει.

Η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με το ρόλο τους ως ερευνητών και αναστοχαζόμενων επαγγελματιών απαιτούσε επίσης συστηματική υποστήριξη αλλά και συστηματική προσπάθεια από τους ίδιους και τις ίδιες.

Μεγάλη πρόκληση αποτέλεσε η εύρεση χρόνου για συλλογικές και διερευνητικές διαδικασίες στο σχολείο, μιας και ο διαθέσιμος χρόνος ήταν πιεστικός και δε διευκόλυνε την εμπλοκή των εκπαιδευτικών σε αυτές τις διαδικασίες. Η πίεση της ύλης στην Μέση Εκπαίδευση και ο μεγάλος αριθμός των μελών του συλλόγου διδασκόντων ήταν επίσης πρόσθετες προκλήσεις.

Ακόμα, η ισορροπία ανάμεσα στη συστηματικότητα των διερευνητικών και αναστοχαστικών διαδικασιών και στον μετασχηματισμό τους σε γραφειοκρατικές διαδικασίες συμπλήρωσης ποικίλων εργαλείων ήταν εύθραστη.

Τέλος, η κατανόηση ότι η παρέμβαση ουσιαστικά αφορούσε στη μεθοδολογία λήψης αποφάσεων στο εκπαιδευτικό έργο και ότι το περιεχόμενο του ζητήματος ερχόταν συνδυαστικά να κάνει πράξη αυτή τη μεθοδολογία δεν ήταν δεδομένη. Για αυτόν τον λόγο χρειαζόταν να γίνει κατανοητό ότι η YEM δεν είναι ακόμα ένα

πρόγραμμα που έρχεται να προστεθεί στις υποχρεώσεις των σχολείων αλλά μία βοηθητική μεθοδολογία για την στοχευμένη οργάνωση του συνόλου του εκπαιδευτικού έργου.

Τι άλλαξε με το πρόγραμμα της YEM στην επαγγελματική μάθηση και στην εκπαιδευτική πολιτική;

Παρά αυτές τις προκλήσεις, οι αλλαγές που πέτυχε το πρόγραμμα της YEM ήταν πολλές και σημαντικές. Σε επίπεδο δομικής και διαδικαστικής υποστήριξης των σχολείων, οι αλλαγές στο Π.Ι. ήταν σημαντικές γιατί οι λειτουργοί του Π.Ι. αποτέλεσαν υποστηρικτές και διευκολυντές των σχολείων ενώ παράλληλα τα σχολεία υποστηρίχθηκαν μέσα από δύο σημαντικές δράσεις. Από τη μια, με τη δημιουργία ενός οδηγού επαγγελματικής μάθησης και από την άλλη με τη δημιουργία της ιστοσελίδας του προγράμματος YEM. Στην ιστοσελίδα αυτή είναι διαθέσιμα τόσο ενδεικτικά εργαλεία διερεύνησης πιθανών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν τα σχολεία όσο και ένα αποθετήριο δράσεων YEM των σχολείων, με στόχο τη διάχυση της γνώσης από και προς την στην εκπαιδευτική κοινότητα, ώστε κάθε σχολείο να μη ξεκινά από την αρχή την προσπάθειά του αλλά να μπορεί να γνωρίζει τις εμπειρίες άλλων σχολείων στο πρόγραμμα YEM.

Επίσης, συστηματοποιήθηκαν στον τομέα επιμόρφωσης του Π.Ι. οι διερευνητικές και αναστοχαστικές διαδικασίες διαμόρφωσης των υποστηρικτικών δράσεων για τα σχολεία. Το ίδιο το Π.Ι. έκανε πράξη αυτό που ενίσχυε στα σχολεία: τη συστηματική διερεύνηση της δράσης του μέσα από τα αναστοχαστικά ημερολόγια και τις εσωτερικές και εξωτερικές εκθέσεις διαμορφωτικής αποτίμησης της δράσης του, τον τεκμηριωμένο αναστοχασμό και την τροποποίηση των πρακτικών του με βάση τα δύο προηγούμενα στοιχεία.

Σε θεσμικό επίπεδο, εισάχθηκε ο ρόλος του συντονιστή της YEM σε επίπεδο σχολείου και εδραιώθηκε η ημερίδα επαγγελματικής μάθησης με παρουσιάσεις του έργου των σχολείων, αναγνωρίζοντας έμπρακτα τη συμβολή των εκπαιδευτικών στην ίδια τους την επαγγελματική μάθηση.

Ακόμα μια σημαντική αλλαγή είναι η εστίαση στο σχολείο, στην καταγραφή των αναγκών του ως αφετηρία οποιασδήποτε δράσης και στον ενεργό ρόλο των εκπαιδευτικών στη διαμόρφωση της πορείας της επαγγελματικής τους μάθησης. Η κατάργηση των υπό έμφαση στόχων σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής ενίσχυσε την

παιδαγωγική αυτονομία της σχολικής μονάδας και παράλληλα αναγνώρισε την εκπαιδευτική κοινότητα ως έναν ζωντανό οργανισμό που μαθαίνει μέσα από τη συνεργασία, τη διερεύνηση και τον αναστοχασμό.

Στο επίπεδο της σχολικής μονάδας, το πρόγραμμα YEM ενίσχυσε τις διαδικασίες κριτικής επίγνωσης του εκπαιδευτικού έργου. Κατά τις συναντήσεις στην ολομέλεια του συλλόγου διδασκόντων δόθηκαν ευκαιρίες να αναρωτηθούν οι συνάδελφοι αν άραγε έχουν τις ίδιες προτεραιότητες ως σύλλογος διδασκόντων και αν έχουν τις ίδιες ερμηνείες για τα αίτια των ζητημάτων που εντοπίζουν και τι χρειάζεται να αλλάξουν. Η συνάντηση διαφορετικών οπτικών μεταξύ των συναδέλφων και ο ουσιαστικός διάλογος λειτούργησε αναστοχαστικά για τη διαμόρφωση του τελικού προσανατολισμού των δράσεων κάθε σχολείου.

Οι διερευνήσεις των εκπαιδευτικών ενέπλεξαν συχνά τα ίδια τα παιδιά στην έκφραση των απόψεων και προτάσεών τους για το τι και γιατί συμβαίνει και τι χρειάζεται να αλλάξει. Η σύγκριση των οπτικών των εκπαιδευτικών και των οπτικών των παιδιών ήταν τις περισσότερες φορές αποκαλυπτική για την κατανόηση των ζητημάτων και τον σχεδιασμό δράσεων για την αντιμετώπισή τους. Παράλληλα, η διερεύνηση των οπτικών των παιδιών έδωσε ευκαιρίες στις και στους εκπαιδευτικούς να γνωρίσουν καλύτερα τα παιδιά αλλά και να τα εμπλέξουν άμεσα ή έμμεσα στη λήψη και υλοποίηση των αποφάσεων, υιοθετώντας δημοκρατικές πρακτικές στον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού έργου. Ορισμένα σχολεία επιδίωξαν και τη συλλογή των απόψεων των γονέων, διευρύνοντας τη διαδικασία συμμετοχικής και συνεργατικής λήψης αποφάσεων με όλη την εκπαιδευτική κοινότητα.

Προϋποθέσεις μετασχηματισμού της υποστήριξης της επαγγελματικής μάθησης

Εντοπίζουμε λοιπόν ορισμένα στοιχεία που οδήγησαν στη βιωσιμότητα του προγράμματος YEM. Η καλή προετοιμασία του υποστηρικτικού θεσμού (Π.Ι.) και η συστηματικότητα στην υποστήριξη της καινοτομίας αποτέλεσαν δύο από αυτά τα στοιχεία. Η τριπλή διερεύνηση της καινοτομίας, δηλαδή από το ίδιο το Π.Ι. και τους φορείς του, από τα συμμετέχοντα σχολεία και από εξωτερικούς φορείς και κριτικούς φίλους και φίλες ενίσχυσε την ενημερωμένη λήψη αποφάσεων και τις αναγκαίες αλλαγές στην πορεία αυτής της καινοτομίας. Με δύο λόγια, στο επίπεδο του Π.Ι. υπήρξε συνέπεια λόγων και πράξεων γιατί και το ίδιο αξιοποίησε συλλογικές,

διερευνητικές και αναστοχαστικές διαδικασίες, έδειξε αφοσίωση και έδωσε πολύ χρόνο στη διαμόρφωση της καινοτομίας του προγράμματος YEM.

Η ευελιξία του Π.Ι. στην αλλαγή του σχεδιασμού / προγραμματισμού του με βάση την τεκμηρίωση αποτέλεσε επίσης ένα στοιχείο που έγινε για παράδειγμα φανερό όταν η επιλογή της έρευνας-δράσης εμπλουτίστηκε και με άλλες διερευνητικές και αναστοχαστικές μεθοδολογίες (π.χ. quality teaching rounds, lesson study, ετερο-παρατηρήσεις, συνεντεύξεις ή ερωτηματολόγια με παιδιά). Η δυνατότητα επιλογής και διαμόρφωσης της μεθοδολογίας από τα ίδια τα σχολεία επιβεβαίωσε ότι οι καινοτομίες έχουν στόχο να εξυπηρετούν το έργο των σχολείων και όχι να καταλήγουν να λειτουργούν εις βάρος του.

Χωρίς βεβαίως τη συμμετοχή των σχολείων και των εκπαιδευτικών καμία καινοτομία δε μπορεί να υλοποιηθεί και να είναι βιώσιμη. Το γεγονός ότι ορισμένα αρχικά σχολεία αποφάσισαν να πειραματιστούν με το πρόγραμμα της YEM και να δοκιμάσουν κάτι διαφορετικό στην πράξη, η στήριξη της διεύθυνσης των σχολείων στην αξιοποίηση καινοτόμων δράσεων, η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην υλοποίηση αλλά και στην αποτίμηση της YEM, ο διαμοιρασμός της εμπειρίας στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα μέσα από τις παρουσιάσεις των σχολείων στις ετήσιες ημερίδες λειτούργησαν θετικά για τη δοκιμή και την πορεία της YEM.

Τι μάθαμε μέσα από τη δεκάχρονη πορεία;

Συνοψίζω λοιπόν τη δική μου θεώρηση για το τι μάθαμε μέσα από την δεκάχρονη πορεία της YEM:

Αποκτήσαμε πρόσθετη γνώση για το πώς σχεδιάζεται και υποστηρίζεται μία αλλαγή στην εκπαιδευτική πολιτική, ακόμα και όταν ο χαρακτήρας ενός συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος δεν τη διευκολύνει. Η καλή προετοιμασία, η συνεχής διερεύνηση της πορείας της καινοτομίας, η αξιοποίηση των προτάσεων των εκπαιδευτικών καθώς και των αξιολογικών εκθέσεων για την αναδιαμόρφωσή της, η ευελιξία κατά την υλοποίησή της ώστε να αποβαίνει προς όφελος και όχι εις βάρος της εκπαιδευτικής κοινότητας και των παιδιών, η έμφαση στην υποστήριξη και όχι στον έλεγχο των εκπαιδευτικών αποτέλεσαν βασικούς παράγοντες που επηρέασαν τη βιωσιμότητα της καινοτομίας του προγράμματος YEM.

Διαπιστώσαμε ακόμα ότι η εισαγωγή μιας καινοτομίας μπορεί να τροφοδοτήσει αλλαγές και στην ίδια την εκπαιδευτική πολιτική, όπως αυτό φάνηκε με την κατάργηση των υπό έμφαση στόχων. Σε κάθε περίπτωση, η συστημική υποστήριξη μιας καινοτομίας και με άλλες αλλαγές σε εκπαιδευτικές πολιτικές που την επηρεάζουν και αλληλεπιδρούν μαζί της αποτελεί αναγκαιότητα. Κάθε αλλαγή στην εκπαιδευτική πολιτική χρειάζεται δηλαδή να συνοδεύεται και από άλλες πολιτικές που την ενισχύουν.

Αναγνωρίσαμε επίσης την ανάγκη ενός κοινού προσανατολισμού από όλους τους θεσμούς που υποστηρίζουν τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς. Η αξιοποίηση των συμμετοχικών, συνεργατικών, διερευνητικών και αναστοχαστικών διαδικασιών στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών από τους επιθεωρητές και τις επιθεωρήτριες θα συμβάλλει σε μια συνέχεια στην εκπαιδευτική πολιτική για την επαγγελματική μάθηση.

Μάθαμε επίσης ότι χρειάζεται να είμαστε επιφυλακτικοί απέναντι στη γενίκευση προγραμμάτων σε όλα τα σχολεία χωρίς τους απαραίτητους πόρους αλλά και χωρίς τη δυνατότητα επιλογής των σχολείων των κατάλληλων για αυτών δράσεων επαγγελματικής μάθησης.

Μάθαμε λοιπόν ότι οι αλλαγές είναι εφικτές:

- Όταν ο φορέας εκπαιδευτικής πολιτικής ενεργεί σύμφωνα με όσα υποστηρίζει.
- Όταν όλοι οι φορείς εκπαίδευσης από το Υπουργείο και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο μέχρι το πιο μικρό σχολείο πειραματίζονται με βάση τις ανάγκες, την τεκμηρίωση και τον αναστοχασμό, εργάζονται στο πλαίσιο μιας κοινότητας μάθησης και λειτουργούν ως μανθάνοντες οργανισμοί.
- Όταν οι καινοτομίες ενισχύουν τις δημοκρατικές, συμμετοχικές και συλλογικές διαδικασίες στα σχολεία.
- Όταν οι καινοτομίες δίνουν περιθώρια στα σχολεία να επιλέξουν και να συνδιαμορφώσουν την πορεία της επαγγελματικής τους μάθησης.
- Όταν πρώτη στη μέριμνα είναι το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών και οι εκπαιδευτικοί διευκολύνονται να το υπηρετήσουν.

Μάθαμε ότι είναι αναγκαία:

- η επάρκεια στελέχωσης των φορέων επιμόρφωσης και υποστήριξης των σχολείων, όπως και των ίδιων των σχολείων,
- οι αλλαγές να είναι συστημικές και συνεπείς με το σύνολο της εκπαιδευτικής πολιτικής,
- οι δοκιμασμένες πρακτικές της YEM να διαμορφώνουν και να επεκταθούν στο συμβουλευτικό έργο των επιθεωρητών και επιθεωρητριών,
- να εξασφαλιστεί σε θεσμικό επίπεδο ο απαραίτητος χρόνος για την διευκόλυνση των συλλογικών, διερευνητικών και αναστοχαστικών διαδικασιών στο σχολείο.

Αυτά θεωρώ ότι μπορούν να αποτελέσουν και μέρος των προοπτικών της YEM για το μέλλον.

Σας ευχαριστώ πολύ.